

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

נה א מיי פ"ח מהלכות
מטמא משכב ומושב
הלכה א ג:
גב ב מיי פ"ח מהלכות
טומאה נדעת הל' י:
ג א מיי פ"ח מהלכות
מטמא משכב ומושב
הלכה ט:
סא ד מיי פ"ח מהל'
טומאה נדעת הל' א:
סב ה ו מיי פ"ח מהל'
ספלו הלכה ט:
סג ז מיי פ"ח מהל' שאר
אבות הטומאה הלכה
ז:

תורה אור השלם
(א) וכי וטהר הזב מזובו
וקפ"ר לו שבעת ימים
לטהרתו וקפ"ר בגדיו
ורחצו בשרו במים חיים
[קפ"ר]: [ויקרא טו, יג]
(ב) ונעשה אתם הפה
אחר הפאות והאחד
עלה וקפ"ר עליו הפה
לפני יי מזובו:
[ויקרא טו, טו]
(ג) וראה הפה אתו
ביום השביעי שנית
והנה פתח הנגע ולא
פשה הנגע בעור
וטהרו הפה מספחת
הוא וקפ"ר בגדיו וטהרו:
[ויקרא יג, יג]
(ד) והצורע אשר בו
הנגע בגדיו יהיו פרמיו
וראשו יהיה פרוץ ועל
שפתו יעשה וטמא טמא
[קרא]: [ויקרא יג, טו]
(ה) כל ימי אשר הנגע
בו יטמא טמא הוא
כךד ישב מחוץ למחנה
מושביו: [ויקרא יג, טז]
(ו) וצא הפה אל מחוץ
למחנה וראה הפה
והנה נרפא נגע
הצורע מן הצרוע:
[ויקרא יג, יז]

רבינו חננאל

אמר ליה רב פפא
לאביו מ"ש האי מזובו
דמעט ליה לזב בעל ב'
ראיות מקרבן כדאמרן
והאי מזובו מרבי ליה
לזב בעל ב' ראיות
לספירת ז' א"ל אביו אי
לא לרביי אתא לשתוק
קרא מיניה ולא יכתוב
מזובו כלל וכי תימא והו
אתו מן הרין כדאמרין
והלא דין הוא כו' פריקין
עלה שומרת יום כנגד
יום תוכיח ונדחה הדין
ואית האי מזובו לגופו
בא ללמד מזובו ולא
מנגעו א"כ היה לו
לכתוב וכי יטהר הזב
וספר לו מזובו למה לי
אלא לא בא מופנה אלא
לרבות זב בעל ב' ראיות
שטעון ספירת ז'. תנא
בתוספתא אין בין זב
לזבה אלא (שהוב) טעון
מים חיים וזבה אינה
טעונה ביאת מים חיים
אין בין זבה לזבה אלא
(א) קרבן אין בין נדה
ליולדת אלא הבאת קרבן
אין בין נדה לשומרת יום
כנגד יום אלא ספירת ז':

עד שיכתוב אשורית ועל הספר ובדיו. לקמן מוקי לה צמגילה
וקשיא דהא אמרינן צפרק שני (דף יח.) גיפטיט לגיפטיט
עילמית לעילמית ילא ומיירי ודאי שכתוב צארתו לשון שקורא דאס לא
כן היו קורא על פה ולא ילא^(א) ואס כן קשיא אמאי לא מטמאה
את הידים כיון שנתנה לקרות וליכתב
ככל לשון שמכירין זה יש לומר דכיון
שאנייה כשרה לקרות אלא למכיריס
זה דין הוא שלא תטמא את הידים אצל
היכא דכתיבה אשורית (ה) כשירה
אף לשאין מכירין ומשום הכי דין
הוא שטמאה את הידים:

שומרת יום כנגד יום תוכיח *שמטמאה משכב
ומושב ואינה טעונה ספירת שבעה ואף אתה
אל תתמה על זה שאע"פ שמטמא משכב
ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה תלמוד
לומר^(א) מזובו וספר מקצת זובו וספר לימוד על
זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה
אמר ליה רב פפא לאביו מאי שנא האי מזובו דמרבי ביה זב בעל שתי
ראיות ומאי שנא האי^(ב) מזובו דמעט ביה זב בעל שתי ראיות אמר ליה אי
סלקא דעתך האי למעוטי הוא דאתא לישתוק קרא מיניה וכי תימא אתיא
מדינא שומרת יום כנגד יום תוכיח וכי תימא האי^(ג) מיבעי ליה מזובו ולא (ה) מנגעו
א"כ ליכתוב קרא^(ד) וכי יטהר הזב ולישתוק מזובו למה לי לימוד על זב בעל שתי
ראיות שטעון ספירת שבעה: **מתני'** ^(ה) אין בין מצורע מוסגר למצורע
מוחלט אלא פריעה ופרימה אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט
אלא תגלחת וצפרים: **גמ'** הא לענין שילוח [וטומאה^(א)] זה זה שוין מנהני
מילי דתני רב שמואל בר יצחק קמיה דרב הונא^(ב) וטהרו הכהן מספחת היא
וכבס בגדיו וטהר טהור מפריעה ופרימה דמעיקרא^(ג) א"ל רבא אלא מעתה
גבי זב דכתיב^(ד) וכבס בגדיו וטהר התם מאי וטהר מעיקרא איכא אלא לטהור
השתא מלטמא כלי חרס בהיסט אע"ג דהדר חזי לא מטמא למפרע הי"נ
דטהור [השתא מלטמא בביאה למפרע^(א)] אלא אמר רבא מהכא^(ב) והצורע
אשר בו הנגע מי שצרעתו תלויה בגופו יצא זה שאין צרעתו תלויה בגופו
אלא בימים אמר ליה אביו אלא מעתה^(ג) כל ימי אשר הנגע בו יטמא מי
שצרעתו תלויה בגופו הוא דמעון שילוח ושאין צרעתו תלויה בגופו אין טעון
שילוח וכי תימא הכי נמי והא קתני אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט
אלא פריעה ופרימה הא לענין שילוח ולטמוי בביאה זה זה שוין א"ל ימי
כל ימי רבנות מצורע מוסגר לשילוח (ה) אי הכי^(א) תגלחת וצפרים מ"ט לא
דקתני אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים
אמר אביו אמר קרא^(ב) ויצא הכהן אל מחוץ למחנה והנה נרפא נגע הצרעת
מי שצרעתו תלויה ברפואות יצא זה שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים:
מתני' אין בין ספרים לתפלין ומוזות^(א) אלא שהספרים נכתבין בכל
לשון ותפלין ומוזות אינן נכתבות אלא אשורית רשב"ג אומר יאף
בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית: **גמ'** הא לתופרין בגידין ולטמא
את הידים זה זה שוין: **וספרים נכתבין בכל לשון** וכו': ורמינהו
מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את
הידיים עד שיכתבו בכתב^(א) אשורית על הספר ובדיו אמר רבא לא קשיא

הכל ומטמא למפרע משכב ומושב כדאמרין צמ"ל זולין (פסחים דף פא.) וכל שכן אדם ואפילו הכי מהניא ליה טבילה מלמטמא
כלי חרס שהסיט זין טבילה ללאה והכי דריש לה צמ"ל כהניס^(א). ונראה צעמי דהא דדרשינן ליה וטהר מלטמא כלי חרס מדכתבינהו
להאי קרא דתת קרא^(ב) אשר יגע זו הזב דנפקא לן מיניה^(ג) היסט כלי חרס לזב ואין לך עוד טמא שמטמא כלי חרס צהיסט
אלא הוא^(ד): הכא נמי. וטהר למורע טהור השתא מלטמא צביאה (ד) מחומרי מורע שמטמא אדם וכלים הנכנסין עמו לצית שאפילו
חורה המספחת ופשתה ונטמאת^(א) טהור דכתיב^(ב) ואס פשה תפשה המספחת צעור וגו' אהני ליה טבילה לטהר את הכלים
הצאין עמו לצית לפי שמורע מטמא צביאה דתינא צמרת כהניס^(ג) זאת המורה לכל נגע הצרעת ולנתיק ולצרעת הצגד ולצית מה צית
מטמא צביאה אף כולן מטמאין צביאה: אשר בו. משמע (ה) מי שצרעתו תלויה טומאתו צגופו שכל זמן שלא תרפא ממנו טמא והיינו
מוחלט דגבי טהרה דליה כתיב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע: יצא. מוסגר טעומתו תלויה צמי הסגר שאס לא ימלא ציוס (ו) שבעה
סימני טומאה שער לכן או פסיון יטהרנו ואע"פ שנגעו עומד עליו: כל ימי אשר הנגע בו וגו'. שילוח כתיב צהאי קרא מחוץ למחנה מושבו:
ימי כל ימי. מדהוה ליה למיכתב ימי וכתיב כל ימי: אין בין טהור מתוך הסגר. צמי רפואתו: לטהור מתוך החלט אלא תגלחת
וצפרים. דאף על גב דאיכא קרצנות אשס ולוג שמן מייהו הכא ציוס טהרתו ורפואתו הוא דקתני ולא איירי בקרצנות שהן
צשמני: וזנה נרפא וגו'. וכתיב צמריה שמי צפרים חיות טהורות וגלח את כל שערו: **מתני'** **ספרים**. **תורה נצילים וכתובים**:
אשורית. לשון הקודש: אף בספרים לא התירו. להס לשון אחר מן מלשון הקודש: אלא יוונית. וצמ"ל^(א) מפרש טעמא:
גמ' לתופרין בגידין. כל ספריהן עשוין צגלין והלכה למשה מסיני הוא^(ב) צתפלין ומוזות שיהו תפורין צגידין וצספר תורה
נחלקו צמסכת מכות (דף יח.) צספר תורה שחפרה צשפתן השתא צשמעינן ממיתין כמאן דפסל: מקרא שכתבו תרגום. ספר
שכתבו צלשון הקודש הראוי לכמוז צו מקרא כתיב לשון ארמי: ותרגום. שהיה ראוי ליכתוב צו תרגום כגון יגר שהדומא (צמ"ל):
כתבו מקרא. גלעד וכגון תרגום (ו) כתב של דניאל ועורא: וכתב עברי. או שלא שינה את הלשון אצל שינה את הכתב שכתבו צכתב
של עבר הנהר וצמסכת סנהדרין (דף כא.) קרי ליה כתבא ליצונאה: עד שיכתבו אשורית. כתב אשורית הוא כתב שלנו:

גוסן
עיי"ש, וכ"ה בכת"י: [7] נראה דל"ג אמר "ליה" אלא הגירסא אטר רבא, דא"א שרבא אמר לר"ש ב"י באותה
שעה דתני קמיה דרב הונא דהא רבא לא ראה את רב הונא (סדר הדורות): [8] רש"א (גליון), עיי"ש שכתב בספרים
מדריקים, (בדפו"י איתא טהור "מלטמא למפרע"): [9] לישנא ד"אי הכי" מוגומם (מהרש"א עיי"ש), ובכת"י וקצת
דפו"י ליתא (ועי' רש"ש), (ועי' הגי' הב"ח): [10] צ"ל וראה הכהן והנה כו' (גליון), וכן נוסף בכת"י: [11] תיבת
"בכתב" ליתא בכת"י וברש"י ותוס', ועיין מהרש"א: [12] תיבות "ולא כתיב וכי יטהר" ל"ג (ר"ב אשכנזי): [13] צ"ל
מן הווב (רש"ש): [14] צ"ל מקצת זוב (רש"ש): [15] בכת"י נוסף וב"ל חרש אשר (ויקרא טו, יב): [16] צ"ל
ונטמא (באה"מ, דבש תמר):

[מתני'] אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה (ג) ותגלחת וצפרין. פ"י מצורע הנטהר מתוך
הסגר כגון שנראתה בהרת באדם והסגירה הכהן פעם ראשונה ושניה וראה והנה כזה הנגע ולא פשה הנגע וטהר ונקרא
מצורע מוסגר אין עליו אלא טבילה והערב שמש אבל אם פשתה וטמא הכהן נעשה מצורע צמות והוא הנקרא מצורע
מוחלט כדמתרגמינן לצמיתות לחלוטין ועליו כתיב והצורע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוץ. וזו היא
פריעה ופרימה פריעה לגדל פרע שער ראשו ולכשיטהר טעון גלוח כל שער פ"י פרימה קריעת הבגדים ושילוח צפור
ושחיטת האחרת. הא לענין שילוח מן המחנה כדכתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע זה זה שוין וכן לטמוי בביאה כדתנן
בנגעים פרק ד' הטהור מתוך הסגר פטור מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפרים מתוך החלט חייב בכלם זה
זה מטמאין בביאה ותנן נמי בפרק י"ג (משנה י"ב) מצורע שנכנס לבית הכלים שיש שם טמאין [אפי"ן] עד הקורות. מנא לן
ופשיט לה רבה מהכא והצורע אשר בו הנגע דייקנין קרא דכתיב בו מי שצרעתו תלויה בגופו טעון פריעה ופרימה יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים כלומר במלאות ז' ימים ולא פשה הנגע נטהר. אי הכי לענין
שילוח נמי דהא כתיב כל ימי אשר הנגע בו יטמא וגו' נידוק נמי בו דכתיב בהאי קרא ונימא מי שצרעתו תלויה בגופו טעון שילוח מחוץ למחנה יצא מצורע מוסגר שאין טעון שילוח. וא"ת אין הכי נמי והא דייקנין ממתני' דקתני אין בין
מצורע מוסגר כו'. הא לענין שילוח זה זה שוין. ופרקינן אי הוה כתיב ימי אשר הנגע בו כדקאמרת השתא דכתיב כל לרביי מצורע [מוסגר] לשילוח אי הכי דהאי כל לרביי אתא אפי' תגלחת וצפרין ניבעי. ופרקינן כתיב והנה נרפא נגע
הצרעת מן הצרוע וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות וגו'. הצרוע שצרעתו בגופו ונחרפא טעון צפרים ותגלחת יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים: [מתני'] אין [בין] ספרים לתפלין ומוזות אלא שהספרים
כו'. דייקנין מינה הא לתופרין בגידין ולטמוי את הידים ככתבי הקדש אלו ואלו שוין. ואקשינן וספרים הנכתבין בכל לשון מטמאין את הידים והתנן בסוף מסכת ידים שבעורא ושכדניאל מטמא את הידים תרגום שכתבו

(א) סנהדרין קו: ערכין
טו: (ג) וי"ו מוספות
שנה עט: ד"ה תפלין
וכי מה שהניחו בקושי',
(א) שנה דף קטו: וע"ש,
(ב) לקמן י"ח. ל"ח פ"ד
מ"ה ע"ש. (ה) מצורע
זכים פרק ה הי"א,
(ו) ת"י"ב שם פרשתא ג
ה"ב, (ז) שבת דף פג:
(ח) ויקרא יג, ז, ט סוף
פרשת תזריע ע"ש,
(י) לקמן ט: ט. (כ) לקמן יז
ע"א.

הגהות הב"ח
(א) גמ' האי מיבעי ליה
מזובו ולא מזובו
ומנגעו א"כ: (ב) שם
כל ימי לרבות מורע
מוסגר לשלוח (א) הכי
תגלחת וצפרים וכו'
ברפואות אלא צמיס)
חא"מ וי"צ ס"א אין בין
טהור מתוך הסגר וכו'
מאי טעמא אמר אביו
אמר קרא ולא [וכי
ברפואות אלא צמיס]:
(א) רש"י ד"ה מאי שנא
וכי דרשא ליה למקצת
וכי לגבי קרבן דלא
דרשא: (ד) ד"ה הכא
נמי וכו' צביאה למפרע
מחומרי: (ה) ד"ה אשר
בו משמע בגופו הס' ד:
ומה"מ ד מי שצרעתו תלויה
בגופו
טומאתו:
(ו) ד"ה ילא מוסגר וכו'
ציוס שביעי סימני:
(ז) ד"ה כתב מקרא וכו'
תרגום של דניאל כ"ל
ומינת כתב נמחק:
(ח) תוספות ד"ה עד
וכי דכתיבה אשורית
וכי דכשרה אף לשאין
מכירין משום הכי:

גליון הש"ס

מתני' אין בין מצורע.
ע"י מ"ק ז. ח"ה אמר
רבי: עין משפט אור
ד' מיי פ"ח. לא נזכר כלל
צמ"ל מזה ופשתה
דברי רמב"ם מיירי דליכא
אף תמלכה כלל למפרע אף
לא טומאה קלה. ועיין
בספר ראשון לגיון לבעל
פרי מואר: רש"י ד"ה
לתופרין בגידין וכו'
בתפ"יין ומוזות. עיין
חשונה מות יאיר סימן
קל"ב אות יג:

הגהות מהר"ב
רנשבורג

אמתני' אין בין
ספרים כו'. ל"ג עיין
פנחות דף ל"ב ע"א ח"ס:
ד"ה תפלין וכו' ודו"ק:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וצינונים

[א] בכת"י נוסף מזובו:
[ב] תיבת "וטמאה"
ליתא בכל הדפו"י
והוסיפו המהרש"א ע"פ
רש"י (דק"ס): [ג] אין
גורסין "דמעיקרא" אלא
מעיקרא (מאירי)

הוא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים תרגום שכתבו
עברית

חשק שלמה על רבינו חננאל (ה) כ"ה גס צמספתא דמילתין אצל נראה דל"ג ספירת ז' וקרבן וכן לקמן אין בין נדה לשומרת יום וכו' אלא ספירת ז' נמי כר"ך להגיה צוה וי"ע. (ז) חסר כאן וי"ל אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מחוץ למחנה אלא תגלחת וכו':

היא, היתה תשובתם של ישראל: „עבד שקנה נכסים, הנכסים למי? לא להאדון, שכל מה שקנה עבד קנה רבו? והלא נאמר לכנען כי עבד עבדים יהיה לאחיו, וממילא שייכת ארצם לישראל, שהם בני שם“. אלא אומות אחרות, שאף הן שמיות (ממוצא שם) יאמרו „לסטים אתם“, שכן לא נאמר כי כנען יהיה עבד עבדים לישראל דוקא, כי אם לאחיו. (בראשית ט—כה). ואם־כן הרי כל בני שם אדונים הם לכנענים וצריכים לזכות בנכסיהם, ולמה איפוא נטלו להם ישראל את ארץ כנען? על כך באה התשובה: „ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו“.

(מלא העומר)

אמרו חז"ל, שכאשר תרגמו הזקנים את התורה לפני תלמי המלך, כתבו: „אלהים ברא בראשית“ (מגילה ט').

מה טעמו של שינוי סדר־מילים זה?

שכן באמת לפי חוקי הלשון צריך לבוא נושא־המאמר בראש המשפט, כדרך שאנו אומרים: „ראובן בנה ביתו“ ולא „בנה ביתו ראובן“, ולפי כך צריך היה גם כאן לבוא בתחילה „אלהים“, שהרי הוא הוא נושא־המאמר. אולם, לגבי יהודים אין זה בכלל חידוש, שהשם־יתברך ברא את העולם. היהודים השיגו את האמונה במציאות־השם וחידוש־העולם בעת יציאת מצרים, קריעת ים־סוף ומעמד הר־סיני, עד שנשתרש עיקר־אמונה זה עמוק בלבם. אלא נתכוונה התורה בעיקר למסור את סדר הבריאה, מה נברא תחילה ומה נברא אחר־כך, וממילא נעשית המלה „בראשית“ לנושא־המאמר, כלומר — בראשית — ברא אלוהים את השמים והארץ. (ואמנם כך מפרשים הרבה מן הראשונים, שהתורה באה בעיקר למסור את סדר הבריאה).

ואילו לגבי תלמי המלך, הרי מן הצורך היה להבהיר לו עיקר־אמונה זה, שהאלוהים ברא את העולם, נעשתה ממילא המלה „אלהים“ לנושא־המאמר, ולפיכך כתבו הזקנים: „אלהים ברא בראשית“. (שמן המור)

על־ידי רעיון זה אפשר לקשור את סיומה של התורה — „לעיני כל ישראל“ — עם התחלתה. רק לעיני כל ישראל — ליהודים — נכתב: „בראשית ברא אלהים“, ואילו לגבי הגויים צריך להיות: „אלהים ברא בראשית“...

(מפרשים)

אֶת־הַיָּמִים בַּיָּמִים וְהַעֹף יִרְבַּ בָּאָרֶץ:
 כג וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חֲמִישִׁי: פ
 כד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה
 לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְחַיֵּי־הָאָרֶץ לְמִינָהּ
 וַיְהִי־כֵן: כה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיֵּי הָאָרֶץ
 לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת־כָּל־רֶמֶשׂ
 הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:
 כו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ
 כְּדִמוֹתֵנוּ וַיְרִדוּ בְדִגְתַּי הַיָּם וּבְעֹף הַשָּׁמַיִם
 וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ: כז וַיִּבְרָא
 אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ וּזְכָר וּנְקֵבָה
 בָּרָא אֹתָם: כח וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ

ועופא יסגיי בארעא: כג והיה רמש
 והיה צפר יום חמישאי: כד ואמר
 יי תפק ארעא נפשא חיתא לזנה
 בעיר ורחש וחיות ארעא לזנה
 והיה כן: כה ועבד יי ית חיות
 ארעא לזנה וית בעירא לזנה וית
 כל רחשא דארעא לזנה ויחזא יי
 ארי טב: כו ואמר יי נעבד אנשא
 בצלמנא כדמותנא וישלטון בנוני
 ימא ובעופא דשמייא ובבעירא
 ובכל ארעא ובכל רחשא דרחש
 על ארעא: כז וברא יי ית אדם
 בצלמה בצלם אלהים ברא יתה
 דכר ונקבא ברא יתהון: כח וברך
 יתהון יי ואמר להון יי פשו וסגו
 ובבהמה ובכל הארץ ובכל הרמש
 על הארץ: כז ויברא
 אלהים א את האדם בצלמו
 בצלם אלהים ברא אתו ונקבה
 ברא אתם: כח ויברך אתם אלהים
 ויאמר להם אלהים פרו ורבו

רש"י

הרי יש קנאה במעשה בראשית: **נעשה אדם.** אף על
 פי שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע
 הכחז מללמד דרך ארץ ומדת ענוה, שיהא הגדול נמלך
 וינטול רשות מן הקטן. ואם כתב 'אעשה אדם', לא למדנו
 שהיה מדבר עם ציט דינו אלא עם עלמו. ומשום המינים
 כתוב בנדר (פסוק ט) **ויצא אלהים את האדם, ולא כתב 'ויצא'ו**
(צ"ר ט ט-ט): בצלמנו. דפוס שלנו: **כדמותנו.** להצין
 ולהשכל: וירדו בדגת הים. יש בלשון הזה לשון ירדוי
 ולשון ירידה, וזה רודה בחיות וצנחנות, לא זכה נעשה
 ירוד לפנייה והחיה מושלת בו (צ"ר ט ט): **ויברא**
אלהים את האדם בצלמו. דפוס העשוי לו, שהכל
 נברא במאמר, והוא נברא בידי, שנאמר (פסוק ט) **ויברא**
עלי פפכה, נעשה בחותם כמטבע העשויה על ידי רושם
שקורין קו"ץ בלע"ז. וכן הוא אומר (פסוק ט) **ויברא**
חוקם: בצלם אלהים ברא אותם. פירש לך שאותו אלס
 המתוקן לו, אלס דיוקן יוצרו הוא: **זכר ונקבה ברא**

אחד מוליד אחד ולא יותר, וזה ורבו ש אחד מוליד הרבה:
 (כד) **תוצא הארץ.** הוא שפירשתי (פסוק י) שהכל נברא
 מיום ראשון ולא הוצרכו אלא להוליאם: **נפש חיה.** שיש
 בה חיות: **ורמש.** הם שרצים שהם נמוכים ורומשים על
 הארץ, ונראים כאלו נגררים שאין הלוכין ניכר. כל לשון רמש
 ושרץ בלשוננו קומוצק"ש: (כה) **ויעש.** תקנס בלשוננו
 בחיקונו ובקומתו (ראה חולין ט): **נעשה אדם.**
 ענותנותו של הקדוש ברוך הוא למדנו מכאן, לפי שהאדם
 הוא צדמות המלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהם. וכשהוא
 דן את המלאכים הוא נמלך בפמליא שלו, שכן מצינו בנחמד
 שאמר לו מיכה קחתי את ה' יעז על פסאן וכל צבא השמים
 עמד עלינו מימינו ומשמאלו (מלכים א' כז ט), וכי יש ימין ושמאל
 לפניו, אלא אלו מימינים לזכות ואלו משמאלים לחובה. וכן
 (דניאל ד יד) **בגורת עירין פתגמא ומאמר קדישין סללסא**
(תנחומא שמות יט, ראה סנהדרין לט): אף כאן בפמליא שלו נטל רשות,
 אמר להם יש בעליונים כדמותי, אם אין כדמותי בתחתונים

שפתי חכמים הקצור

אם כן שמע מינה שהקדוש ברוך הוא נמלך במלאכים (מנח"י, במ"ח).
 סא. **מודא** כתיב 'אם נעשה' משמע שהקדוש ברוך הוא התחיל לומר
 שיש לעשות האדם, ובבלתי ספק נתן טעם לדבריו, וזהו טעמו של דבר
 (גו"א). סב. **רצונו** לומר שלא ישעו המינים (רא"ם). סג. **רצונו** לומר
 בדפוס שהכינו לו לאדם. אבל אין לפרש בדפוס של הקדוש ברוך הוא,
 דהא אין להקדוש ברוך הוא שום דפוס ותמונה (מנח"י). סד. **רצונו**
 לומר אי קרינן יתדו' בחיר"ק הוא ממשלה, ואי קרינן יתדו' בציר"י
 הוא ירידה (מנח"י). סה. **קשה** לרש"י הלא כבר נאמר נעשה אדם

הקדוש ברוך הוא מבורכים הם מאליהם, כי רצונו יתברך היא ברכת
 (רא"ם). נג. **נראה** לי דהכי פירושו שאחד מוליד הרבה בפעם אחת
 דהיינו תאומים (נח"י). נז. **משום** דלשון תוצא מורה שכבר נברא ולכן
 לא כתיב ויברא וגו' (מנח"י עפ"י רא"ם). נח. **בצביונם** לרצונם, תרגום
 'ויאל' (שמות כ בא) 'וצבי' (רא"ם). וכלומר שכל אחד מהם רצה שתהיה
 צורתו על אופן ההוא שנברא עליו (הזכרון). נט. 'ובקומתו' אינו רוצה
 לומר שנבראו בעמידה, אלא שעמדה כל קומתן מתחילתה (רא"ם).
 ס. **רצונו** לומר כמו שגוזרים המלאכים ומדברים לפני הקדוש ברוך הוא,

שאין ונלאהים ונכירין זו כדאיחא צט"ס דקצנה י"ג ע"ג ע"י"ש:

צקגנון אחר דהגוי הולאה ונחיה רעיד ספי"ר זלשון ארמי דרעיד צוקרא הזה פ"י ונלשון רעיון ומחשבה ונקורו ונלשון ארמי ע"י"ש חבל זבל אופן סי"ה"י יפלא צעייניו ונדע צאמה ספי"ר ארמי"ר זלשון ארמי ולא זלשון אחר צקגס רוקא צמקוס הזה אשר ראה וניחתו של ר"ע ועיין צמהרש"א צ"ג ע"ה צמ"ח וי"ש צזה ולדצרי הירושלמי שהצאחי הדצרי יתצאר לנו צצוי"ט כי אחרי אשר ארמי"ר רלה לקון על וניחתו של ר"ע לכן צחר זלשון ארמי אשר הוא יפה לחילי"ח ולקייכות וככ"ל ודצרי תורה עכ"ה צמק"ח ועשירי"ס צמק"ח זה רעיון נחמד:

צחסי' טנה שס ד"ה שאין שהקפו דהשתחא ומחשבה קצנז כל אדם ידעיים המלאכים לשון ארמי אין ידעיה, ועיין צר"א"ש צרכוס רפ"צ שכחצ דרמי"ג דהמלאכים מכירים גם זלשון ארמי רק שאין חקקין להמתפלל זלשון ארמי משום שהלשון הזה מנונה צעיניהם ויש להצין מופי מה לשון ארמי מנונה חלל כל המלאכים יחד נוטאר לקוונה, והלא אדרצה ונלאנו לחז"ל שהפליגו צשצח הלשון הזה צכונה ונקוונה וחלקו לו ונלא חפכים צכוד ויקר עיין לרונמח צירושלמי קוטה פ"ז ה"ג וכן הוא גם צצרחשית רצה פרשה ע"ר אל יחא לשון בירכי (הוא לשון ארמי עיין חוסי צ"ק פ"ג ע"ה ד"ה לשון בירכי) קל צעיי"ך שצחורה צצבי"ח וצכחצוי"ס הוא אונור צחורה ונה כיהו יג קהרות"ח וכו' ועיין רט"י קידושין מ"ט ע"ה שכתצ דחרגוס אונקלים ווסייני נחמד אשר מכו"י מוכח דארצה ככד הוא הלשון הזה ומאר נעלה, ורמי"ח צמערטי י"ט על הר"א"ש שס שרלה להקציר הרצר דכיון דלשון ארמי קרוב הוא ללשון הקודש איכ מראיהו כלשון שגשגשצ ולכן הוא מנונה חלל המלאכים וכעין שכתצ הר"א"ש (הוצח למעלה צדיצור הקודס) דטפי עדי"ך צלא כונה כלל ממה שעוקר הכונה לדצרי אחר, אולם צמעיו"ט שס הרני"ש צעלנו צחולקתה הרצרי דלפ"ז גם לשון ערבי הי' לרי"ך להיו"ס מנונה דגם הוא דומה ללטי"ק והרומצ"ס אמר עליו שהוא לטי"ק משוצס:

וקצת י"ל דהא דאמרו חז"ל חל יהי לטון סירכי קל צעיי"ך שצחורה וצצבי"ח וצכחצוי"ס הוא אמור וכו' ויפלא לכאורה לאיזהו לורך ספי"ר לנו צשצח של לשון ארמי דוקא, וי"ל ג"כ כיון דהלשון הזה מנונה הי' חלל המלאכים ואין חקקין לו קמ"ל חז"ל דעכ"ז לא נקל צו שהרי מלינו אוחו צחורה וצצבי"ח וצכחצוי"ס:

ובגוף דצרי הנומאר הכ"ל שאין להתפלל זלשון ארמי כיון שאין מלאכי השרת חקקין לו עיין צהכותצ על העין יעקב ונה שהארי"ך צזה שאין לפרש הדצרים כפשוטם כיון דחלילה לנו להכניס שום אמלעי צחפלתינו איכ ונה איכפת לנו חס מלה"ש חקקיס או לא, ורק כונס הנומאר להזהיר את המחפלה שמה"י הפלמו צכונה ולא כמלות חכמים ונלומדה חבל חלילה לחסוד שר"ך המהתפלל לבקש רחמים ומלפני מה"ש סיכניסו חפילתו לפנים חלא הקצ"ה שומע חפלה ע"י"ש שהארי"ך צדיצרי חן ועיין צקפר נחיצות צולם למחר"ל מפרח"ג כתיצ עבודה פ"י י"ג שמו"ח לומר הפיוט מכניסי רחמים כיון שאין לנו עם המלאכים כלום ורק הי' שומע חפלה ועיין צשו"ת ח"ס אי"ח סי' קס"ו מה שהעיר צדצרי ועיין צקרצן נחחלל על הר"א"ש סוף פ"ק דצרכוס שפקפק על החרח ונדח הרחמים וכו' צצפיוט י"ג מדרה מופני שצראה ג"כ כמחפלה לאמלעי והדצרים ידעיים:

ולפענ"ד נראה לומר השערה ככונה צהצנת הדצרי עפ"י דצרי הירושלמי צקוטה שס אמר ר' יוכנן דצית גוצרין ארצעה לשכותא כאין להשתמש צהן העולם וחי"ו הן לצנ לומר, דומי לקרצ, סירסי לחילי"ח (פ"י לקייכות) עברי לדיצור ע"י"ש, וידוע דהתפלה לריכה להיות מהוך שומח עיין צרכוס ל"ח ע"ה אין עומדין להתפלל לא מהוך עלצות וכו' חלא נוהוך שומח של מלה ועיין צילקוט חהלים ק' עזרו חס הי' צשומח כשהחא עומד להתפלל יחא לבך טונה עליך שחחה עוצר לחלקים שאין כיו"ח צו ע"י"ש ולכן לא יעלה לרלון לפני המלאכים חס חחרם מחפלה זלשון ארמי החקקין לקייכות ונורה על עלצות ועי"כ אין חקקין ללשון הזה:

[צ] שם צגמרח ח"ל שנואל לחיי"ח צר רצ צר אורי"ח חא וחימח לך מילחא ונעלי"הח דאמר חכוד וכו', עיין גיטין ס"ג ע"ה פירש"י צר אורי"ן צן חורה וכן פירש"י גם צמחמה כ"ג ע"ה ועיין צגליון חס"ס פה שדן מוסס לכאן, ולולא דמחפניח הי"חי אומר צזה השערה כאוחה דאורי"ח הנומאר צט"ס פה אינו תואר לחיי"ח צר רצ כי חס לרצ גופי"י והפירוש צט"ס צר אורי"ח הוא צן מי שהחא אורי"ח והכונה ע"ד שחמדו צט"ס דחולין קל"ז דכי יהי"צ רצ קמ"י דצרי נפקי זיקוקין דכורח מופוני"י רצ לפומי"י דצרי וכו' ע"י"ש ולכן נקרא רצ צעצור זה אורי"ח שהוא שס נצור מונלה אור ונעשה לחואר כשחוסף עליו ניו"ן לצקוק (כאשר כן מלאנו דצות זלשון חז"ל כידוע) וכוננו אי"ש ש"ל ונונו קרני אור וככ"ל:

סנהדרין ל"ח ע"ג אמר ר' יהודה אמר רצ ארמי"ר זלשון ארמי קיפר שחאמר ולי מה יקרו רעיד חל (תחלים קלי"ט) והיינו דאמר ר"ל וכו' כיון שהגיע לדורו של ר"ע שחח צחורתו ונחעצב צמיחתו אמר ולי מה יקרו רעיד חל, ועיין צקפר חפלה שצצרכין להגוזן ר"י צרל"ן זלחיה"ה עדי"ך יקר וי"ש צזה דהגוי שחמרה דרמי"ר זלשון ארמי קיפר הוליה חח מחיבת יקרו אשר הי' מלה ארמית כדאיחא צמגילה ע"י ע"ה מגילה מאי חרמס איכא וכל חכשים יחכו יקר לצעליהן ע"י"ש ועיין צשו"ת צית חפרי"ס חח"ח סי' ע"י שציאר

ועיין

ותחי רוח יעקב אביכם, אחיז"ל שחזר עליו רביק, וברמז כי תחי רוח יעקב אביכם ר"ת תרי"א גמטרי תורה, ולירוף ראשי תיבות עם סופי אותיות גמטרי תרע"א כמילוי של אדני". [פק"ח].

ותחי רוח יעקב אביכם, ולא אמר ותחי רוח ישראל אביכם, כי צ' בחינות חיות יש ביעקב חיי בגלות והשפלות וזה נקרא חיי יעקב, ועד"ז יעקב אבינו לא מת כי כל ימיו בגולה עד כי ירחם ה' ויחיי מתים כיונו בחי ישראל שאוחז בחינת מת ונחצטל כי אין אנחנו שרים עם חלקים ולא עם אנשים ואינם יכולים להם, ע"כ צישראל כתיב מיתח ויקרבו ימי ישראל למות ולא ביעקב, ולכשיגאלנו ה' צב"א ויחיי בחי ישראל יהי תחיית המתים, אבל בחינת יעקב לא מת, והכא ע"י צשורה זו נחשורר רוח בגלות ע"כ ותחי רוח יעקב אביכם דייקא, ע"כ ויאמר ישראל דייקא חלכה ואראנו צטרם חמת טרם ימות בחי ישראל לגמרי וירד אל מלרים צשלשאות של צרל עוצ לי לילך פתח צטוצ צעוד ישראל חי. [חקצ"ן]; ועי' צדח"ס צדוש לח' טבת תקי"ף ל' ד"ה ולענין דרושיו וכו'.

ותחי רוח יעקב, צרכ"ק כפירש"י, רוח חי גמטרי רל"צ שהם שפרים הידועים, גמטרי ר"ת כי

רולכ יחי צעמו, וגמטרי יחי אור, ובהיפך כשהעתיקו חורכ יונת ה' חשך היפך יחי אור, וי"ל על אשר הולרכו לכהש צחורכ להעתיק ציוף ע"כ חש"ך אותיות כח"ש, והצב ורלכ כי צכל זיופס לא ה"כ שקר גמור רק שינוי כוונת הקרא אבל לא שום שקר כ"א וחלחק שרכ צקרובי צמקום צקרבה [כמגילה ט']. וכו' שקר גמור, ואירע זה צפרשת מעשה שרע על שגם ה"א כחשכ דכתיב וחכחש שרע, וגרמח חשך צצאותה שנה נתקללה מאצ"מלך יחי לך כסות עינים ונתקיים צצרעכ צילחק וחכבן עיניו כמשחז"ל סוף פ"ק דמגילה. [תלד"ק].

אלכה ואראנו צטרם חמות, י"ל דידוע דכר"ס מר"צ מיום שעלה לגדולה לא רלכ פני אצ"ו [עי' רל"ש צמס' קידושין פ"צ], וכ"כ ה"כ רל"ו שלא ירלכ יעקב פני יוסף שכוה אצ"ו וכצן מלך, וי"ל ע"ד גדול ת"ת יוחר מכיבוד רל"א כדילפי ספ"ק דמגילה שמשו"ה לא נענש יעקב על י"ד שנים שהי נעמן צצמיד של שם ועצר ולא נפרש יוסף ממנו חלל כ"צ שנים משום דגדול ת"ת, וח"כ כיון שיעקב ה"כ רצו של יוסף ה"א שקול הרבה יוחר מכבוד מלך ומחוייב יוסף צצבוד יעקב ולא צכ"פך ויכול לראותו שפיר, אך דין זה מוכרע מדלל נענש יעקב על י"ד דבית עבר, ועכשיו עדיין לא רלכ יוסף וח"כ דלמל לא ירלנו ויענש צצמת על י"ד דבית עבר ג"כ, אך ז"ל אפי' חס לא ירלנו פנים צפנים, כיון שידע שחי ומושל צכל

מדוע נתגס יוסף צתחלה כמרגלים חת כארץ חע"כ רלכ להענישם וללערס ע"ד כמכירכ, חמנס ע"י פיוסי דצרים כג"ל ותחי רוח יעקב אביכם. וצכ מדוקדק לשון הקרא רצ עוד יוסף צני חי, פי' יש לי זכ"כ רצכ צמח שעכ"פ יוסף חי, חעפ"י שעי"כ חני מפסיד צצני כחחרים שמכרו חח"כס, מ"מ רצ לי זה. [חקס"צ].

ירא חת כעגלות, צחוס' על כחורכ שעסק עם יוסף צשעת פרידתו ממנו צפי שש עגלות צצ ע"ש, וי"ל לפרש דחל דכ"כ עגלה על צ' כנשיאים ולא עשה כל אחד עגלה לעצמו, להורות חחדות ושלוס ודציקוחס זה צכ כמ"ש כר"מ חלשיך טעם על מחנית שקל ולא שקל שלם מעשרה גר, כדי שילטרפו צ' ישראל ויכ"ו לאחד וכ"י דכותי, וככ"כ יוסף ע"י שנכשל צכצחת דצכ ולא ה"כ שלם עם חחו, חעפ"י שניתנה לו כצבורה ואפרים ומנשה שני שצטים ה"ו [כפסיד] צכ שכי נפרד משאר שצטים צעגלות שכי עגלה לאפרים ומנשה ולא ה"י מחצבר עם שצטים חחרים. וככ"כ כצצתי צמקום חחר [עי' לעיל עמ' קל"ד] שיעקב כוכיח ליוסף רלכ שלום חחיך רלכ וכחצונן שלום וחחדות ע"י שלום וצרכה צמעשי ידיכם ע"כ גם חתה וכשיצני דבר ולא דצכ... [חקפ"ו; סיום כמאמר מטושטש].

ירא חת כעגלות אשר שלח יוסף לשלח חוחו, וצחוס' על כחורכ שפירש ממנו צפי עגלות צצ פי כנשיאים. ככ"כ יש חומרים וישלחו צני ישראל חת יעקב אביכם צכחף והטף והנשים צעגלות אשר שלח פרעכ ולא יעקב צעגלות, וי"ל שזכ רמז לו יוסף חעפ"י ששלח לו עגלות עפ"י פרעכ מ"מ לא רלכ יוסף שישלחו חצ"ו צחותן כעגלות, ע"כ רמז לו פי עגלות צצ ושם נלמר עבודת הקודש עליהם צכחף ישלחו, וכיניו וירל יעקב חת כעגלות פי עגלות צצ אשר שלח יוסף, מזה רלכ יעקב לשלח חוחו פי צכחף ולא צעגלות פרעכ. [פק"ח].

ירא חת כעגלות אשר שלח יוסף וגר ותחי רוח יעקב, חוס' על כחורכ כי פי שש עגלות צצ, ולפע"ד שניכס חמת כי עסק צצניכס ציום פרישחו צעגלה ערופה וצעגלות צצ, לכן כתיב צעגלות אשר שלח פרעכ, ופרעכ חוחיות עריפכ כיונו עגלה ערופכ והוא ס"י שנכשל צדרך, וגם עסק צעגלות צצ וכוח מרומן צעגלות יוסף שרמח עגלה, ושור מושך כעגלה עם כלי הקודש רמז יוסף כנקרא שור ה"א משך כל כמרצבכ הקדושה יעקב וצניו מושך חוחס לחלרים, ומי כנהיג חת כשור, צן לוי, כי לוי מכר יוסף לחלרים, ע"כ וירל חת כעגלות אשר שלח יוסף וכצ"ן כרמז דיוסף שור ימשכנו לחלרים, ע"כ ותחי רוח יעקב. [חקפ"ט].

פרק שבעה עשר

יסטר בו ספור תלמי המלך עם חכמי יהודה

ותלמי המקדוני, משנה המלך אלכסנדרוס מקדון — אשר הומלך על מלכות מצרים ואגפיה במות המלך אלכסנדרוס — היה איש חכם ונבון, ואוהב לקרוא בספרים, מאיזה חכמה יהיו, ומאיזה דת, ומאיזה עם יהיו. ותשאל נפשו לקבץ ספרי הדתות אשר יוכל למצוא בכח מלכותו, לבחון בהם דעות אנשי העולם, ככל אשר יוכלו לקבץ. [וישלח שני אנשים], ושם האחד אריסטיאוס ושם השני אנדריאוס, וילכו ויקבצו ספרים הרבה מספרי מדי ופרס, וממלכי שאר הלשונות, ויבואו אל המלך. ויאמר להם המלך: «כמה ספרים בידכם?» ויענהו: «תשע מאות ותשעים וחמשה». וישמה המלך עד מאד, וישחק. ויאמר: «הבה! ונוסיף עוד חמשה, ויהיו בידינו אלף ספרים. ונבחן בהם אלף דעות, ואלף הסכמות מבני העולם». ויאמרו לו אריסטיאוס וחבירו אנדריאוס ושריו וחכמיו: «אדוננו המלך! דעה, כי לשוא עמלנו ויגענו ללכת לסבוב את רוב העולם, ולקבץ את רוב הספרים אשר הביאונו אליך. כי כלם באשר הם, ספרי הבל ואין בהם מועיל. ואם על המלך טוב, יכתוב אל ירושלים אל הכהן הגדול, והוא ישלח אליך מחכמי היהודים אשר בירושלים היודעים לשון יונית, והמה יבארו לך את ספר התורה אשר אתם, ושאר ספרי הנביאים הנמצאים עמכם. כי הספרים ההם, הם ספרי הקדש באמת, וכל הספרים הנמצאים בעולם באודות הדתות בלתי, ספרי תהו והבל המה». ויעש המלך כן, וישלח ספרים ומנחות אל הכהן הגדול אשר היה בירושלים בימים ההם, ויבקש ממנו את הדבר הזה. וישלח אליו הכהן שבעים זקנים כהנים חכמים, ואת אלעזר הכהן בראשם. — הוא אלעזר הכהן החכם, אשר בוחן ונוסה בנסיונות המות על ידי פוליפוס הרשע, בימי אנטיוכוס המלך האכזר, ונהרג על קדושת תורת יי, ככתוב בספר הרביעי. ויהי בבוא אלעזר הכהן הנזכר עם השבעים זקנים הכהנים החכמים המליצים במצרים, ויקבלם המלך בכבוד גדול. ויתן להם תלמי המלך שבעים בתים, ויבדל איש מרעהו. ויתן לכל אחד מהם ספרים יונים, יודעים לשון יונית ומכתבה וחכמתה כמשפטה. ויצום לאמר: «כתבו בספרים, ככל אשר יורו אתכם הכהנים! ואל תפנו לנטות ממליצת דבריהם ימין ושמאל!» ויבארו הכהנים את ספר התורה ואת שאר ספרי המקרא עשרים וארבעה ספרים, וימליצום מלשון הקדש ללשון יונית. ויביאום לפני המלך, ואלעזר בראשם. ויצו המלך לקרוא באזניו את אשר המליצו, אחד אחד מהם את אשר המליך, והנה מליצה אחת ודעת אחת באור אחד לכלם א). וישמח המלך מאד על זה, ויאמר אל

א) עיין מגילה דף ט' ע"א (ושם איתא שהיו שבעים ושנים זקנים). ובהקדמת ספר הישר כתב בשם ספרי החשמונאים שמתחילה שלחו את ספר הישר ואח"כ הלשינום הפריצים והוצרכו לתרגם התורה.

אריסטיאוס ואנדריאוס: "יהי האלהים בעזרכם, אשר יעצתם אותי על אמת ונכון. כי עתה ידעתי, אשר ספרי היהודים בדת הם הם ספרי האמת מכל ספרי אודות הדתות, ובלב מבינם תנוח חכמה. ויתר ספרי הדתות אשר לאומות העולם, הלא המה הבל ותהו ושוא ואין בם מועיל, ונביאיהם חזו שוא ותפלי". ויצו ויוציאו מאוצרותיו כסף וזהב, ויתן לאלעזר הכהן, הראש לכהנים הבאים אליו. וגם לשבעים הכהנים הבאים את אלעזר נתן מתנות, מכסף וזהב ובגדי מלכות, וישלחם ירושלימה. ויתן לכל אחד ואחד מהם מאה ב' דרכמונים זהב. ועוד שלח חפשים ביום ההוא מהיהודים הנותרים מהם לאוצרותיו, מאה וחמשים אלף איש מיהודה. וגם לכהן הגדול אשר היה בירושלים בימים ההם, שלח מנחה מכסף וזהב וסגלות מלכות. וישלח מנחה לאלהינו ולבדק ביתו, שולחן מזהב טהור עם כלי זהב טהור, והמה כלי מלכות, ומשקל זהב כלם אלף ככרים זהב טהור. ויחרות בשלחן הזהב אשר שלח, תבנית כל ארץ מצרים, ותבנית נהר שיחור ותבנית יאור מצרים, ואיך יוצא ומשקה את כל ארץ מצרים. ויעש לשולחן מסגרות סביב ג', ויחרות בה תבנית כל ערי יהודה וירושלים. ולא נראה כשולחן הזה בכל הארץ. וישלחהו תלמי המלך ירושלימה, מנחה לבית האלוה הגדול הגבור והנורא על כל אלהי הארץ, והוא אלהינו אלהי עולם יי".

ויהי אחרי ימים רבים, ותלמי המלך החכם — הוא מלך מצרים — נאסף אל עמו, וימלוך תלמי בנו תחתיו. ולא נכונה הממלכה בידו, כי החרידו אנטיוכוס הרשע, כשמעו כי מת אביו. ויעל עליו אנטיוכוס מלך מוקדון, ויכהו וימיתוהו. ויקח את כל ארצו מידו, וילכוד את כל ארץ מצרים, וימלוך עליה. ויתר דברי תלמי, וחכמתו וגבורותיו וכל אשר עשה, הלא הם כתובים על ספרי יון ומדי ופרס.

נשלם הספר השלישי

(ב) בד"מ: ק"ג. (ג) בד"מ: ויקשור על השולחן כל אבן יקרה.

ירמיהו. (ט) בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והחושך בא לעולם שלשה ימים. בתשעה בו לא כתבו רבותינו על מה. (י) בעשרה בו סמך מלך בבל את ידו על ירושלים להחריבה. (ט) מגילה ט. מס' סופרים פ"א ה"ח (י) ר"ה ית:

תורת מהריעב"ץ

[תלמי המלך. אין זה בטלמיוס פילאדילפו הידוע, שהוא היה אוהב ישראל ובקש העתקת התורה ללשון, (לא כתיבה כהוייתה כדרך שבקש תלמי הלז) הידועה (עם שנשתכחה וכבר אבדה) מהכ"ג שבירושלים בהכנעה גדולה ובפזור הון רב, מתרפס ברצי כסף ודרונות גדולות ועצומות שעשה לבית המקדש ולכ"ג ולזקנים מעתיקי התורה להנחן לו בקשתו זאת, כמפורסם בספר אריסטאה שחובר על ענין זה באריכות ובתפארת וכבוד עצום באותו פרק בו המעשה עם המשולח של המלך לירושלים, על הדבר הזה, אלא תלמי אחר הוא זה, ותמצא במס' סופרים [פ"א ה"ז וח'] שני מעשים נפרדים בענין כזה, רצ"ל העתקת התורה לתלמי, וכן בס"י, ור"ע מהאדומים האריך בזה בספרו. (הגהות הש"ס מגילה דף ט' א'): [בט' בו לא כתבו. י"א שמת בו עזרא הסופר. (מו"ק סימן תקפ"פ): [לא כתבו. ט' בו תענית מיתת צדיקים עזרא הכהן ונחמיה בן חכליה (והריגת קהלה קדושה גראנדה עם ר' יוסף הנגיד). (שער יכניה אות י"ד):

דברי התענית

[טו] לא כתבו וכו'. וזמחזור ויטרי הגירס' צחמשה צו. וצתו"ח כתב צסס הכלצו דציוס זה מתו עזרא ונחמיה וכן כתב צפרישה דכן

הוא צפיוט הסליחה הראשונה של עשרה צטצת שאומרים שס ועמחי צחשעה צו צכלמה וחפר חשך מעלי מעיל הוד וצפר טורף טורף צו הנותן אמרי שפר הוא עזרא הסופר ע"כ.

והנה יל"ע היכן נזכר צסליחה זו דגס מיתת נחמיה היתה צט' צטצת. אמנס צצה"ג כתב וז"ל צחשעה צו לא כתבו על מה הוא וצו ציוס מת עזרא הכהן ונחמיה צן חכליה עכ"ל. משמע מדצרייו דלא על מיתחס נתקן הצענית אלא על דצר אחר שלא נחפרש וחון מדצר זה מתו צאותו היום עזרא ונחמיה.

שור"ר דכע"ז כתב צצרכי יוסף (או"ח סי' תקפ"פ) וז"ל צט' צו לא נודע הברה כתב הרצ ט"ז תימה גדולה הא איתא צסליחות של עשרה צטצת

(א) ברכת אהבה רבה צריך לכוין בה הרבה. שכוללת דברים רבים ביחוד ענין נתינת התורה הקדושה המביאה אותנו להצלחה האמיתית ולרב טוב הצפון, אשר על כן באהבתה נשגה תמיד. ומתפללים להשם יתברך, יפתח לבנו להבין ולהשכיל כאמתו שלא נגע לריק, ויטע בלבנו אהבתו ויראתו. ולייחד שמו באהבה. ומגודל מעלת ברכה זו, עומדת במקום ברכת התורה למי שלא בירך אותה, ופוטרת מה שילמוד אחריה מיד. **וסמכו ברכת אהבה ליוצר המאורות. לפי שיש בה זכרון מתן תורה המאירה יותר מכל המאורות.** ועל דרך שסמכה דוד במזמור השמים מספרים (תהלים יט). אחר שזכר שבח יצירת המאורות. אמר תורת ה' תמימה. מצות ה' ברה מאירת עינים:

היכל אהבה^ח

אַהֲבָה רַבָּה אֶהְבְּתֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, חֶמְלָה
גְּדוּלָה וַיִּתְּרָה חֶמְלַת עֲלֵינוּ: אַבְיָנוּ
מִלְּפָנָיו, בַּעֲבוּר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבִטְחוֹ בָךְ, וַתִּלְמְדֵם

עין ארו

תורת ה' תמימה וכו' תורה שבע"פ שהיא תמימה וכלולה מסוד חמשה מאורות שעליה שהם עולים לחמשה, יעוי'. ועי' בדברי זקני החת"ס עה"ת (במדבר ד, יט) ז"ל, כי התלמיד לא יעשה דבר עפ"י עצמו ומחשבתו הן במעשים טובים והן בהמשכת שפע עיוני, כי פסיעה גסה נוטלת מאור עיניו, אבל יעשה עפ"י עצת רבו המדריך בדרך זו תלך עד פה תבוא ולא תוסיף ולא יהי' ח"ו מהמציץ ונפגע, ע"כ. והיינו דמאור העינים הוא דייקא באופן שעושה הכל עפ"י עצת רבו, ואם לא עושה כן ניטל מאור עיניו. וזו היא מעלת התורה שבאה דייקא ע"י האור המאיר את דרכו, ואם לא יעשה כן ניטל מאור עיניו ונופל למקום השפל ביותר, שהרי סומא חשוב כמת. ח. נראה כי האהבה הנצחית היא בתורה, ולכן דייקא הברכה המדכרת על התורה נקראת היכל אהבה, וזהו הפשט שאין נפטר מחבירו אלא בדבר הלכה שמתוך כך זוכרהו. ט. אהבה רבה. לשון המחבר, סוגיא דעלמא

למטה, ואומרים בהרדפה קדושה כולם כאחד עונים, שמנקדים קדושה במלאפום, ומוסב ונקשר הלשון לשלפניו ר"ל שעונים קדושה. והיינו לדידהו. איברא לדידי גרסת קדושה כולם כאחד עדיפא. האידנא שנכנסתי לשני בינה ניחא לי לשוויי נפשאי הדרנא, ונחמתי כי עשיתי מנוסח הקודם עיקר, כמ"ש בס"ד בהגהות התפלה, ע"כ. ו. נראה בלשון המחבר דאפי' אם אין בו נוסח ברכת התורה עכ"ז מעלתו קובעת שיש בו מעלת ברכת התורה. ז. עי' בכדי הקמח לרבינו בחיי (דף י) שכתב דהזכיר דוד המלך תורת ה' אחר הזכרת המאורות כדי להודיע לנו שיש אור גדול למעלה ממאורות השמים. וע"ע בספר תולעת יעקב (סתרי תפלת השבת) שכתב, השמים הנקראים כאן הם השמים שאומר עליהם וכו' ואתה תשמע השמים, סוד שמו של הקב"ה, ואמר מספרים ר"ל מאירים, שהם מקבלים האור והזוהר הנפלא מהמאורות וכו' ומאור ההוא מאירה הלבנה וכו' וזהו שאמר

ששר לפניו ית' וכו' היינו כנ"ל (עיין פנים עוד קול אריה בליקוטים מסכת סנהדרין).

(מט) הכל בכלל. בתורה דהיינו אלקות ורפואות וסגולות ושמות ולית בה חסר כלום אם ה' האמונה שלימה והבטחון חזק באמת לא היו צריכין לרפואות גשמיות או לשום דבר כי היו יכולין לקבל הכל בחסד השי"ת ע"י תפלה וע"י לימוד תורה הק' כ"ש ולכל בשרו מרפא וכו' וזה בחי' תורת ד' תמימה היינו שאין בה שום דבר חסר כי היא בתכלית השלימות דכולא בה ולכך היא משיבת נפש לכ"א לפי שמאמין בה כי גם מי שהוא מקבל רפואות גשמיות הכל הוא רק ע"י התורה וכו' (דגל מחנה אפרים פ' בראשית).

(נח) וירא אלקים את האור כי טוב ודרז"ל כי טוב לגנוז עמך וגנוז לצדיקים וכו' ושמעתי מאאי' זל"ה"ה היכן נגנוז האור הוא ואמר שהשי"ת גנוז בתורה ולכן משתמשים צדיקים בכל דור ודור באור ההוא היינו ע"י התורה שיש בה אותו האור שיכולין להסתכל בו מסוף העולם ועד סופו כמו שראו עיני ממש כמה מעשיות וכ"ש לדודי זקני המנוח מוה"ר"ג קוטובר ז"ל לארץ הק' איך שראה אותו בשבת בחור'ל ומה זה עשה בחור'ל והשיב לו דודי זקני באגרת שבאותו שבת עשה איזה גביר ברית מילה בחור'ל ושלח אחריו להיות מוהל אצלו כהנה וכהנה אשר קצרה היריעה מהכיל אשר הסתכל ממש מסוף העולם ועד סופו והכל היה ע"י אותו אור שנגנוז בתורה וי"ל שזה מרומז את האור גימטריא בתורה כ"ש בבעה"ט היינו שגנוז את האור בהתורה כנ"ל (שם).

(נא) כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה היינו שבתורתו לשמה מזכ' דיבורים הרבה הן של עצמו שפגם באיזה דיבורים שדיבר שלא בכונה ונפלו בעכירות חומרות הן דיבורים של אחרים הכל הוא מעלה ומזכך ומטהר ועשה הבדלה מן התערובת ונופלין השמרים והקליפות למטה ונשאר רק טהור ע"י תורה לשמה (שם).

(נב) דרש דרש וכו' חצי אותיות שבתירה כי תורה שבכתב בלי דרשות שדרשו רז"ל אין לה שלימות והוא רק בבחי' חצי הספר וע"י דרשות רז"ל נשלמת להיות ספר שלם וכן בכל דור ודרשו הם משלימין התורה כי התורה נדרשת בכל דור ודור לפי מה שצריך

כי ת"ת כנגד כולם וזהו שארז"ל לא כאברהם שכתוב בו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה הרי שהוצרך להלך בארץ ממקום למקום כדי לברר משא"כ ביצקב נאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה שם נתעלו ונתבררו כל ניצוצין וזהו נחלה בלי מצרים והו שארז"ל הוי ממעט בעסק ועסק בתורה ר"ל גם אם כונתך לשיש שמכוון בעסק לברר ניצוצין ואו בכל דרכיך דעהו שנעשה יחוד וכו' מכל מקום טוב יותר לברר ע"י עסק התורה והבו (עיין פנים פרשה בהעלותך).

24/08/2018

(מח) ידוע כי בלימוד התורה ההוגים בה מתדבקים תמיד בהקב"ה כידוע וזהו האהבה השלימה לדבק בו ית' תמיד כדכתיב ואתם הדבקים וכו' וכתוב כי מוצאי מצא חיים ועוד בחינה שנית יוצאת מן הלימוד ומדברי תורה שמעלה ניצוצות שנפלו בדומם צומח חי מדבר בעת בריאת עולם ועולים ונאותים בדיבורה ובהבלה של תורה ועולים לדבק בשרשן כידוע ע"ד ואהי אצלו אמון באורייתא ברא קב"ה עלמין וא"כ כ"ב אותיות התורה הם חיות וכח כל העולמות ודצח"מ ובוה הם נתקנים ועולים וכו' עוד בחינה גימל נעשה בלימוד שמזכה כל הדיבורים שיצאו מפיו עד הנה בעון ופשע וכו' וזוכה לדברים הרבה וזהו שאמרו ישראל למשה דבר אתה עמנו ונשמעה ויהיה שכחה כמארז"ל ונצטרך לחזור בתמידות ולהגות בה יומם ולילה ונתקן תמיד עצמינו לדביקותו ית' הוא עיקר האהבה שמתירא תמיד שלא להפריד הדביקות וזהו היראה היוצאת מאהבה ועוד נתקן שני בחי' אחרות כנ"ל וזהו העוסק בתורה לשמה וכו' וזהו שהשיב הקב"ה הטיבו כל אשר דברו ותרגמו אתקינו ית' כל דמלילו וכו' היינו כי כל דברי עונות אשר דברו עד הנה נתקנו בדיבורם זה וזה כל אשר דברו מי יתן לבבם וכו' כי זהו תכלית היראה היוצאת מתוך אהבה כנ"ל וזהו ליראה אותי כל הימים ובוה הענין נשתוו תורה ותפלה ושירה וזמרה כי אי אפשר לשום נמצא ומכל שכן לשום ניצוץ שיעלה במעלה כי אם ע"י תורה ותפלה ורנה כי שניהם הם בבחי' הבל וקול ודיבור ונאותים בו כל הניצוצות וכו' וזהו שארז"ל ואלה דברי דוד האחרונים ודרז"ל הראשונים היכו הם תפלה השירה לשעבר ופירשו המפרשים שכל דברי דוד הראשונים נמחלו לו ע"י השירה